

Az állampolgári tanácsról

2020-ban érdekes és újtó kísérlet megvalósításába kezdett a Budavári Önkormányzat a részvételi demokrácia területén, amelynek legkézzelfoghatóbb eredménye az a négy alkalomból álló műhelysorozat volt, amely idén november 13-án zárult.

A kísérlet célja: „Állampolgári Tanács” felállítása a kerületben, a műhelysorozat – amely már megvalósításában is követte egy működő állampolgári tanács elveit – sikerrel zárult. Az előkészítő tanács elkészítette azt az ajánlást, amely alapján – az aktuális magyar önkormányzati törvénynek is megfelelően – rendelettervezet készíthető, amelynek elfogadása esetén felállhat és elkezdheti munkáját egy állampolgári tanács a kerületünkben.

Joggal merül fel a kérdés az olvasóban, hogy mi is az állampolgári tanács, és miért jó a kerületnek, ha működik ilyen az önkormányzat segítségével.

2019-ben új vezetést szavazott meg a kerület polgársága. V. Naszályi Márta polgármester programjában kiemelt szerepet kapott a részvételi demokrácia elve.

Azonban nincsen részvételi demokrácia részvételi eszközök bevetése nélkül. Ha ilyen eszközök nem intézményesülnek az önkormányzatok kormányzásának eszköztárában, akkor nem marad más, mint a „mi mindent megbeszélünk közösen” üressége. Már az is előrelépés az elmúlt évtized gyakorlatához képest, hogy az új önkormányzati vezetők meghallják az állampolgárok hangját. Erre jó példa, hogy kerületünkben a képviselő-testület Szervezeti és Működési Szabályzatába bekerült egy módosítás, amely lehetőséget biztosít a nyílt ülésen vendégként résztvevő hallgatóságnak a napirendhez legfeljebb 2 percen hoz-

zászólni, illetve, hogy a polgármester minden hétfőn fogadóórát tart.

A részvételi demokrácia eszközei

A vezetői változásoknak köszönhetően 2019 óta egyre több részvételi eszköz alkalmaznak az ellenzéki önkormányzatokban. Csak Budapesten, 2021-ben négy kerületben találunk részvételi költségvetést (a kerület lakói közvetlenül döntenek, mire költse az önkormányzat a költségvetés egy részét). A XIX. kerületben, ahol a legrégebben működik részvételi költségvetés, a XXII. kerületben 2019 óta, a III. kerületben 2020 óta, a II. kerületben, ahol idén indult, és ha nincs pandémia, akkor már a VIII. kerületben is megvalósult volna az első kör, de jövőre ott is beindul. Ne feledkezzünk meg a fővárosi részvételi költségvetésről sem, amelynek éppen most zajlik az újabb ötletgyűjtő fázisa. Emellett a főváros már a második állampolgári gyűlésére készül (lakók nagyobb csoportja ajánlást ad az önkormányzatnak egy hosszabb távú, stratégiai kérdésben), és éppen most zárult az első ilyen Miskolcon. Az ezeknél kisebb léptékű, egy-egy specifikus fejlesztéssel kapcsolatos közösségi tervezéseket is érdemes megemlíteni: ha megnézzük a Budapest Dialóg honlapját (budapestdialog.hu), akkor több mint 50, már megvalósult önkormányzati közösségi tervezést találunk.

Mi az állampolgári tanács?

Az állampolgári tanács remek eszköz arra, hogy biztosítsa a helyi polgárok

közvetlenebb beleszólását a közügyekbe, és a mára bürokratikus, az állampolgárok számára pedig átláthatatlanná – és így elidegenítővé – vált helyi szintű döntéshozatalt megpróbálja közelebb hozni. Ideális esetben olyan kerületi fórum és intézmény lehet, amelynek munkáját az önkormányzat elismeri, ahova becsatornázkodhat a lakosság véleménye az őt érintő kérdésekben. E kérdések a megtárgyalásuk során lehetőséget biztosítanak a demokratikus párbeszédre, vitára és a konszenzusos döntéshozatalra. A Tanács tagsága általában 15–35 fő, összetételében törekszik az érintett terület lakosságának demográfiai reprezentativitására. A tagság időtartama állandó, általában 1 vagy 2 év, majd újraindul a toborzás folyamata, és új tagok veszik át a régiek helyét.

Mire jó ez?

Működése során éppen a demokratikus párbeszéd, a vitán és a konszenzusos döntéshozatalon van a hangsúly. Ezt a párbeszédet, vitát a szakirodalom *deliberatív* demokráciának hívja, amelyet talán a legjobban vitázó demokráciának fordíthatunk. Pataki György *Bölcs Laikusok – Társadalmi részvételi technikák a demokrácia szolgálatában* című cikkében így határozza meg a deliberatív demokráciát: „A deliberatív demokrácia szerint a politika lényege nem a politikai érdekcsoportok versenye, hanem a közjóról alkotott eltérő elképzelések köré szerveződő nyilvános, társadalmi vita. Ahol a vita szabályait és módsze-

reit úgy igyekszünk kialakítani, hogy az ne hozzon előnyös vagy hátrányos helyzetbe semmilyen társadalmi vagy állampolgári csoportot. S ahol a vita az érvek és értékek föltárására, lehetőleg a konszenzusra törekszik, de adott esetben a szükségszerű konfliktusokkal való szembenézést sem akarja megtagadni vagy elnyomni.”

működő tanácsba, akkor nem is olyan nehéz megérteni, miért nevezhetjük a folyamatot demokráciatanulásnak. Folyamatosan szembesülünk mások véleményével, azokkal szemben kell a saját „igazunkat” védeni, és mivel ideális esetben a végén konszenzus jön létre, valójában a különböző álláspontok befogadásával a miénk is módosulni,

vább mélyíthetik ezt a tudást. Ráadásul, ahogy a tagok a mindennapi kapcsolataik során párbeszédet kezdenek a környezetükkel, óhatatlanul is továbbadják a tanács ülésein szerzett tudást, ilyen értelemben az egész közösség tanul és gyarapodik a településével, annak működésével kapcsolatos tudással.

A tanácsnak közösségteremtő ereje is van: a tanács ülésein végzett hosszabb távú közös munka közelebb hozza az embereket. Éppen a véletlenszerű kiválasztás biztosítja azt, hogy nem a megszokott környezetünkkel lépünk kapcsolatba, hanem olyan – egyébként velünk közös településen, kerületben élő – emberekkel beszélgetünk, akikkel a modern világ elidegenítő légkörében normál esetben nem keverednénk párbeszédbe. Ilyen értelemben ezeken az emberi kapcsolatokon keresztül erősíti a helyi társadalom szövetét is.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy adott egy település lakóinak egy csoportja, amely összetételében tükrözi annak teljes lakosságát, és akik a jelentkezőkből véletlenszerűen kerülnek be a tanácsba, ezzel biztosítva, hogy az egyetlen érdekcsoportnak se legyen kiszolgáltatva. Jelen van minden kor-, társadalmi, településen belül lakhely szerinti csoport. A tagokon keresztül minden nézet, élethelyzetből adódó egyéni érdek megjelenik, és a vita során ezeket a csoportokat képviselve vitatkoznak az állampolgárok egy helyi közügyről, ilyen értelemben végső soron politizálnak, amennyiben politika alatt annak klasszikus definícióját értjük: *közösen dönteni közös ügyeinkről*.

A demokrácia tanulásának folyamata

Ha végiggondoljuk a deliberatív demokrácia módszertanát, és megpróbáljuk magunkat beleképzelni egy

finomodni fog, és végül olyan döntés születik, amelyben a tagokon keresztül megjelenik minden helyi vélemény.

Azonban tanúi lehetünk egy másodlagos tanulási folyamatnak is, amely szorosan kapcsolódik a demokratikus vita során megtárgyalt helyi közügyhöz: a folyamat során nő a tanács tagok tárgyi tudása is. Természetesen nem várható el egyetlen település laikus lakójától sem, hogy értsen a városüzemeltetés vagy a klímaszabályozás kérdéseire. Ezért elengedhetetlen a vitát támogató külső, független szakértők bevonása ahhoz, hogy a folyamat végén valóban megalapozott és jól informált döntést tudjanak hozni a résztvevők. Az adott ügy megvitatása során nemcsak a saját, személyes tapasztalataikat osztják meg a tagok, ezzel olyan nézőpontokkal gyarapodva, amelyekre a saját élethelyzetükben nem feltétlenül gondolnak, de a független szakértőkön keresztül to-

Természetesen mindez nem olcsó és nem gyors folyamat, de a végeredmény egy sokkal megalapozottabb, a helyi társadalom egészének véleményét sokkal jobban tükröző döntés, mintha csak egy közvélemény-kutatást végeznénk az adott kérdésben. Fontos az is, hogy a folyamat végén létrejövő ajánlás a szó szoros értelmében nem egy döntés: nincsen kötelező ereje a tényleges döntéshozókra, a választott képviselőkre. Ilyen értelemben a részvételi demokrácia ezen eszköze nem is helyettesítheti a képviseleti demokrácia intézményrendszerét, azonban nagyban segítheti a végső döntéshozókat, támogathatja a jobb közpolitikai döntések, szakpolitikák létrehozását, hiszen a tanácsban résztvevő tagok éppen azok a helyi állampolgárok, akiknek mindennapi életét meghatározzák a képviselők által hozott döntések.

Bihari György civil referens,
Budavári Önkormányzat